

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovolijo pošiljati (frankirani) vredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa opravištvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. V novo leto. — Posamne misli o vzgoji, pouku in učiteljstvu. — A. M. Slomšek. — Naravoslovne črtice. XIII. Lom in ogib zvoka, sozvočenje in križanje zvoka. Književna poročila. — Dopisi. — Razne stvari. — Inserati.

V novo leto.

Dela ne ustrašite se!
Koseski.

Zopet smo na pragu novega leta in zopet se „Popotnik“ po dragi nam zemlji slovenski odpravlja na pot, da obiše svoje stare prijatelje ter si pridobi, če mogoče, dosti dosti novih. Sedmo leto je že, odkar se je prvokrat podal med slovenski svet. Mnogo je v tem času moral prebiti težav, dostikrat je hodil po trnju in robidju, pa ni se tega ustrašil, temveč je svojim prijateljem na ljubo moško prenašal vse nezgode ter si je ravno s to neustrašenostjo in odločnostjo vsaj nekoliko uglasil težavni pot. So-li bili vsi z njegovimi pohodi zadovoljni, jim je zlasti-li ugajalo blago v nja torbici, o tem seveda mi ne moremo in ne smemo soditi, toliko pa rečemo, da smo se vselaj pošteno in z najboljšo voljo trudili, založiti „Popotnik“-ovo torbico z najboljim, kar smo gleštali. Zgodilo se je sicer včasih, da so naši proizvodi za našo dobro voljo zaostali, kar nam pa tisti blagi prijatelji, ki naše razmere poznajo, gotovo ne bodo prehudo zamerili. Lahko pa danes, na početku sedmega letnika z dobro vestjo trdim, da je naše pošteno prizadevanje našlo med slovenskim občinstvom dosti privrženecv; „Popotnik“ pridobil si je med slov. listi častno mesto, med raznimi stanovi pa dosti blagih pokroviteljev, ki ga duševno in gmotno podpirajo.

Kateri je namen našemu listu, o tem nam danes ni treba spregovoriti, kajti tudi v prihodnje bomo se natančno držali pota in načelov, katera smo lansko leto na tem mestu obširneje označili. Od napovedanega pota ne krenemo niti za las. Želimo le, da bi mogli svoje obljube prav do pičice izpolnovati v čast in hvalo naše ljube očetnjave. In kar nismo storili še dosihdob, upamo izyršiti vsaj v prihodnje, in to tem gotoveje, ako nihče dosedanjih „Popotnikovih“ prijateljev ne odpade, temveč se vsak po svojem potruži še tega in unega v naš krog privabiti.

Sveta je naša svrha, velik je naš namen in ogromna je naša naloga! Zato pa tudi kličemo danes vse rodoljube na delo, ter jih prav prijateljsko vabimo, da ystopijo v naše vrste ter nam pomagajo biti boj za resnico in pravico. Narodna šola je vir narodne omike, je pogoj narodnega obstanka in blagostanja, zato se morajo nas vseh prizadevanja v tem zjediniti, da jo postavimo na trdne

noge, da njeni vsestranski razvitek vsak po svojem pospešujemo in da temu razvitku nazprotujoče ovire odpravimo. Vse to pa bomo le dosegli, ako združimo moči, in ako potem z združenimi močmi in s prav mladeniškim ognjem delujemo brez odmora, brez prestanke, brez vse — vstrašljivosti.

Pridružite se nam toraj vsi tisti, kojih sreča goré in žaré prave in čiste ljubezni do doma, do preljube rodne zemlje! Stopite v naš krog vsi, ki želite našemu narodu lepših dni, vsi tisti, ki se borite za nja veljavo in nja svete pravice! Kakor nas zgodovina uči, so najslavnejši slovenski rodoljubi vedno bili med prvinci, ki so se za povzdigo narodne šole potegovali. Kakor so storili ti, tako storimo tudi mi, ki še živimo; bojujmo se neustrašeno za zdravi in neprestani razvoj narodnega šolstva in skrbimo, da ta bistri studenec narodne prosvete in narodne zavesti med nami nikdar ne usahne, temveč da od leta do leta živahneje in krepkeje žubori.

Ne ustrašite se dela zlasti Vi naši sotrudniki, katerim naše ljudstvo leto za letom izročuje in priporočuje svoj najdražji zaklad, Vi, ljubi učitelji, ki se ukvarjate z odgojo in poukom naše mladine, tega upa boljše prihodnosti. Težavno je Vaše delo, velike so Vaše dolžnosti in grda nehlvaležnost je dostikrat Vaše plačilo, pa ne ustrašite se vsega tega; tisti, ki Vas je odbral v učitelje in odgojitelje svojim ljubljencem, tisti, ki Vam je to breme naložil, tisti Vam je dal tudi potrebno moč, da je morete nositi, potrebne zmožnosti, da zamorete dopolnovati dolžnosti svojega poklica. Ni vam toraj treba drugega nego trdne, odločne in moške volje, in vse težave premagali boste lahko, vse ovire zdrobili boste v prah.

„Dela ne ustrašite se!“ kliče Vam vsem ljuba naša domovina. Njeno slavo povišati, njeno srečo povzdigniti je dolžnost vsakega rodoljuba, bodi-si katerega stanú koli. Skrbeti nam je toraj v prvi vrsti za to, da se naša mladina tako odgojuje in tako poučuje, kakor to tirja zdrava človeška pamet. Naša mladina oborožiti mora se s tistim duševnim orožjem, s katerim se bode enkrat zamogla uspešno bojevati tako za se in svojo čast, kakor tudi za čast in korist svoje domovine. Vsprejemnih sreih naše mladine gojiti se mora neomadeževana in najčistejša ljubezen do doma, tista goreča ljubezen, ki nikdar ne ugasne, temveč v svitem plamenu gori in žari tako v krepkem mladenču, kakor tudi v možu in starcu noter do tihega groba.

Pri sedanjih naših razmerah je res težavno v tem smislu delovati, kajti povsod nam nasprotuje krivica, grda sebičnost, neomejeno samoljubje in ostudno koristolovstvo. Jedina pripomoč proti vsemu temu je jeklena značajnost in pa neumorno delo; z neutrudnim delom premagali bomo vse te zapreke ter se končno veselili slavne zmage.

Dela ne ustrašite se! Ta klic ponavlja „Popotnik“ še enkrat na pričetku novega leta. Nadjamo se, da bode ta naš klic prijetno odmeval po slovenski zemlji, ter nam dosti prijateljev pridobil med raznimi stanovi. Hujše ko pritiskajo naši nasprotniki, tem bolj je tudi naša dolžnost, da delamo vstrajno, dosledno in neustrašljivo. Ako se tako v delu združimo ter svoje zjedinjene moči posvetimo enemu prevzvišenemu smotru: slavi in časti svoje domovine, časni in večni sreči svojega naroda, potem lahko rečemo: „storili smo vse, kar storiti je bilo v naših močeh!“

To bodi našega prihodnjega delovanja vodilo; da nam pa Bog podeli tudi potrebnih moči in blagoslov, to pa bodi vsem „Popotnikovim“ prijateljem voščilo za novo leto!

Vredništvo.

Posamne misli o vzgoji, pouku in učiteljstvu.

Piše Armin Gradišnik.

1.

Ako zasledujemo s paznim očesom razvoj človeštva in če se postavimo na stališče higienika, našli bomo, da izobrazba duha in ona telesa od najstarših časov sim nikoli ni bila jednakomerna.

V prazgodovinskeji dobi prevladal je razvitek fizičnih sil, med tem, ko se razvoj duševnih vzmožnosti ni nič ali le prav pičlo negoval; mogočnejši človek bil je oni, ki je bil močnejši, — najmočnejši rod vladal je nad slabotnejšimi.

A sirova sila ni dolgo sama imela vse oblasti; polagoma jela si je premetenost priboriti pravice, po previdnosti in zviyači uspešno ustavljali so se šibki po moči silnejim. Napreden duh ukrotil je golo moč, napredek v razvitku dušnih spretnosti — kulturni napredek jel se je čim dalje tim jačje — pojavljati ter upljevati na obče dobro človečanstva.

Najmodrejši narod starega veka, Grki, pa tudi tedaj, ko se je nahajal na vrhuncu svoje duševne izobraženosti in jakosti, ni zabil skrbne gojitve svojih telesnih močij. Dokler so Grki vzajemno z duševnimi izobraževali pa vadili primerno tudi svoje telesne moči, — bili so močni in mogočni. Ko pa so začeli zanemarjati telesne vaje, vidimo, motreč njih zgodovino, da so zmirom bolj kot narod — samosvesten, celokupen narod — propadali, čeravno so v umetnostih in vedah očividno napredovali. To slednje jih vendar ni obvarovalo pogina: naposled podlegli so fizičnej sili njih barbaričnih sosedov. — Jednako nas zgodovina uči o drugih narodih.

Razvidno je toraj, da morata izobrazba duha pa goja fizičnih močij človeških biti v tesnej mejsebojnej zvezi; če nista, je to na kvar in škodo celemu individuvalu, bodi si potem ta posameznik ali ves narod.

2.

Idealen, vzoren namen šole je, da vsestransko izobrazuje vse dušne moči, a pri tem ne zanemarija i telesnih. Hygienik pa bi iz svojega stališča zahteval popolnem enakomerno gojitev in izobraževanje tako duševnih, kakor telesnih močij človeških.

Šolniki do zdaj še niso — vkljub mnogemu pisarenju in debatovanju — navedli sredstev, s pomočjo katerih bi se zdrava mladež mogla izrehati v inteligentne, temeljito omikane ljudi, — ne da bi se telesno pohabila. Hic Rhodus, hic salta.

3.

Kaj koristi človeku v pustinji zlato, če pa za drag denar ne dobi česa, kar mu je neobhodno potreba v hrano in pijačo, — v življenje?! Poginiti

mora, mučna smrt ga čaka, če se mu v pravem času ne podeli rešitev tako ali tako. . . . In kaj nam hasne vsa učenost in veda, če pa pri tem nismo zdravi, če vedno bolehamo in hiramo, tako, da uže željno pričakujemo angelja, ki nam bode prestrigel nit življenja ter nas rešil bolestipolnega životarenja?

In kedaj je človeški organizem bolj občuten, bolj vzprejemljiv za razne bolezni in hibe, če ne v nežnej dobi njegove mladosti?

Predostikrat se uže šolarčku veepi kal v njega oprsje, iz katerega se izcimijo pozneje kvare in boleti, ki so njemu v muko, njegovim pa povrh še v tugo in žalost! Znano pa je tudi, da človek to, kar se mu je v mladostnem času kot navada v oprsje vcepilo in vtrdilo, pozneje le prav težko ali pa nikoli več ne opusti. Obvarujmo torej našo ljubo mladino pred vsem zlém, telesnim in dušnim! Učimo se, da bomo znali za pomočke v to vzvišeno delo, trajno se vadimo, da bomo le tē pomočke upotrebili pravilno, ob pravem času in uspešno!

4.

Po našem šolskem zakonodavstvu ima se v šoli gledati i na higieno. Šolska higiena naj bode torej osobita briga vsakemu ljudskemu učitelju. Učitelj, ki si je osvojil glavne točke v higieni v obče in ki dejansko kaže, da vé ceniti nauke, ki nam je podaja zdravoslovje, je sigurno najumestnejša osoba, da deluje uspešno za šolo v tem oziru in po šoli za hygienične namene izvan nje.

Da bode pa to vmogel, proučiti mora razna dela, ki govoré o higieni, upoznati ter istinito vporabljevati mu je zdravstvena pravila —, in sicer sprva pri samem sebi.

Življenje učiteljevo, način tega življenja ustrezati mora zahtevam higiene. Vse življenje učiteljevo naj bode povsem vzoren vzgled ne le za vzgojo mladine, marveč tudi za ono prostega ljudstva!

5.

Rekli smo, da naj bode proučenje higiene vsakemu učitelju sveta briga in to še posebno zato, ker se mu v tej zadevi na učiteljišču ni podalo ničesar ali pa le prav malo. Madjari se yeliko bolj brigajo za šolsko higieno, nego pa se to zgodi sploh to stran Litave. Dokaz temu je, da imajo pripravniki na vseh ogrskih učiteljiščih posebno hygienično učno knjigo, katere ime slove: * „Test-és égeszég tan“ ali pa naše „Nauk o telesu in njega zdravju“. Spisana je ta knjiga po dr. Adolf Schermann-u in se dobiva tudi v nemškem prevodu. Ogrsk učiteljiščenik si pridobi za šolanja svojega mnogo koristnih navodov ter praktičnih migljajev, nanašajočih se na higieno občo in šolsko. A o pripravnikih naših učiteljskih izobraževališč pa tega gotovo — vsaj v tej meri, ko o ogrskih — trditi ne moremo. Zategadelj pa si moramo to, česar nam šola ni podarila, po lastnej pridnosti pridobiti: čitati in proučiti nam je hygienične spise ter seznati se moramo z zdravstvenimi napravami dežela izvan naše očevine.

(Dalje sledi.)

Anton Martin Slomšek,

pedagog, domo- in rodoljub slovenski.

Spisal Franjo Jamšek.

Predgovor.

Imel sem srečo neumrljivega labodskega knjezo-vladiko, prerano umrlega Antona Martina Novak-Slomškega že l. 1847. osebno spoznati, ko me je v Celju kot ne prav 7letnega dečka birmal. Pozneje sem ga videl in poslušal v prijaznih Petrovčah, na tibi Ponikvi, ko je njemu toliko priljubljeno podružnico sv. Ožvalda konsekriral, in opazoval sem ga s pridom iz njegovih knjig, zlasti „Drobtinic“, katerih se je v onem času, ko sem jaz domačo dvorazrednico obiskoval, mnogo kot darila med odlične šolarje porazdelilo. Slomšek-ovih knjig v hiši mojih roditeljev ni manjkalo, pa jih tudi menda nobena hiša v Savinjski dolini lahko pogrešala ni, kajti njegovi premični životopisi, povesti in basni šle so tistikrat od ust do ust; vse — mlado in staro — jih je hotelo brati. Po večjem njegove bile so tudi pesmi, ki jih je mladina prepevala. — Slomšek-ov duh prešnil je takrat s čudovito močjo vse Slovence, zlasti štajerske, in slédi njegovega delovanja, oziroma vladikovanja so očitvidno duševno prerojenje sicer ne malo nadarjenih, a žalibože zanemarjenih Slovencev.

Vsak učitelj slovenske mladine ima vzrokov dovolj seznaniti se s prezanimivimi proizvodi njegovimi po možnosti, zato sem iskal Slomšek-ovih knjig, zlasti potem, ko sem prečital po slavno-znanem kanoniku dovršeno spisano knjigo „Anton Martin Slomšek“, Fürst-Bischof von Lavant, dargestellt in seinem Leben und Wirken von Franz Kosar, fürstbischöflichen Consistorialrath und Spiritual im Priester-Seminar zu Marburg 1863“, kar me je zanj toliko navdušilo, da sem v odboru v določitev dnevnega reda učiteljski konferenci za okraje A, B, C l. 1882 predlagal med drugimi točkami tudi sledečo: „Knjezo-vladika Anton Martin Slomšek kot pedagog, domo- in rodoljub sprejeti, pa ostal sem v manjšini. A v smislu velikega našega pesnika: „Dolžan ni samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan“, — odločil sem se vsekako — se ve, da manj obširno opisati aposteljna Slovencev po onem načrtu, ter ta skromni spis priobčiti v našem „Popotniku.“

Evo skončatek — dragi mi sotrudnik, ljuba mi sotrudnica! — Da ni dovršen, znam predobro. Poleg poskusa prvič kaj daljšega sestaviti je temu tudi neka nezgoda, — kriva, a na straneh, kjer znabiti kot mnogo boljši poznavatelj Slomšek-ovih vzvišenih misli od mene težko pogrešaš tega in unega izreka, oziroma sestavka njegovega, — ali kjer se utegnejo nahajati celó pomanjkljivosti, spodtike, ne šteje začetniku tega preveč v greh, vzemi velikoveč mojo dobro voljo za čin, kateri je nesebična navdušenost spočela: Namen te knjižice je le: opozoriti učitelje po Slovenskem na (Slomšek-ov) najbogatejši pomnožek slovenske literature, navdušiti jih za prvaka vseh slovenskih pedagogov, pokazati jim preiskrenega domo- in rodoljuba ter jim srea ogrevati k hvaležnosti do preroditelja našega, do aposteljna Slovencev. In ako sem oni namen vsaj deloma dosegel, potem sem za svoj trud dovolj odškodovan.

I. Slomšek od svoje zibe do svojega groba.

„Dela Slomškova bodo se še
le po njegovej smrti prav
ocenjevala.“

Tako se je izustil jeden bivših ministrov naših dalno pred smrtjo nemumljivega knjezo-yladike. Pred sodnim stolom svoje dobe on sicer ni našel pravice, pa pred sodnim stolom zgodovine našel jo je že baš v preteklih 20 letih, v polnej meri pa je še le bo deležen v bodočnosti.

Anton Slomšek je bil rojen v župniji Ponikva (železnična postaja med Poljčanami in Šent-Jurjem), občine Slom, dne 26. novembra 1800. Stariši njegovi bili so bolj imoviti kmetovalci, kajti posedli so čez 100 oralov veliko kmetije. Ko je prišel Tone v leta za šolo, katere pa takrat na Ponikvi še bilo ni, nanese slučajnost, da pride na prestaro župnijo za podučevanje mladine prevneti kaplan Pražnikar, rodом Kranjec. Le-ta osnoval je v svojej kaplaniji, nekem stolpu, trdnjavič podobnega cerkvenega obzidja, zasebno šolo. Med v prvič upisanimi 15 šolarji bil je tudi naš Anton Slomšek. Ker je število šolarjev naraščalo, preseli se čez 3 leta učitelj-kaplan s svojimi učenci v mežnarijo in potem v farovž. Slomšek je bil zmirom prvi in tudi pri razdelitvi prvih daril, v sredi vasi pod nekim košatim orehom, v pričo okrožnega glavarja celjskega, pl. Ziernfeld-a in druge gospode, dobil je Slomšek prvi premij. Bil je že takrat resnobnega vedenja, takó, da je pripovedoval neki kmetovalec, bivši součenec njegov:

„Že takrat smo imeli nekaki strah pred njim, in če je bil z nami, šli smo vsi lepo mirno domov; najraje pa je hodil sam. Včasi spremil sem ga do doma, in dobil sem od njegove matere male južine. Tudi na paši, na griču sv. Ožvalda, kjer je pasel živino svojega očeta, okiskal sem ga čestokrat. Tam je marsikaterikrat iz stopnic v stolp pridigoval, mi drugi pastirji pa smo ga poslušali.“

Če tudi je kake pol ure od njegovega doma do farne cerkve, vendar je stregel vsaki dan kot ministrant v njej; potem pa je šel v kaplanijo, oziroma v šolo. Najbolj pa je vpljivala na njegovo religiozno-nravstveno odgojo v tem času njegova pobožna mati, katero je z vso otroško rahločutnostjo ljubil. O tem priča najbolj jedno njegovih lastnoročnih pisem o prepotovanju Koroške, Kranjske, Hrvaške in Štajerske l. 1837. Dospevši preko Ptuja v svojo domovino in domačijo pisal je iz Ponikve stolnemu prostu sledeče:

„Popoldne sem šel na sprehod proti Slomu, moji rojstni hiši, katera je $\frac{1}{2}$ ure od stare šmarijske ceste. Pot me je peljala k podružnici sv. Ožvalda. Ta prijazna cerkvice, kakor se pripoveduje, po mojem pradedu Štefanu Slomšku pozidana, zbudila mi je marsikateri sladki spomin. Ko sem zagledal Slom v znožji griča, nisem mogel solz zadrževati. Kako prijetne dneve imel sem tu v zibeli svojega življenja, na strani moje ljubljene matere, mojega v življenju previdnega očeta! — Ni jih več v dolu; — le tuji ljudje te srečujejo ter ti govorijo s plašnim pogledom, da si tukaj tujec. — Slom, pred 150 l. občina s peterimi posestniki, med temi glavni posestnik neki duhovnik, združil je premožni kmet Štefan Novak, po domače Slomšek v kmetijski dvor (dvorec). — Rodbinsko

ime je zastaralo in domače ime Slomšek bilo jim je priimek od l. 1700 sem. Na večer sem storil isto mi dobro znano pot, katero sem tolikokrat kot deček prehodil; ali kako zelo se je vse spremenilo; celó drevesa niso več tista“ itd.

Po dovršenej domačej šoli namenil ga je njegov oče Marka, kot naj-starejšega svojih sinov, za svojega naslednika, a drugega mnjenja bila je mati njegova, katera ga je višjemu stanu odmenila, in tako je nastal nekaki boj med roditeljema, kateremu je Pražnikar konec storil, rekši: „Vaš Tone bo še nek-daj velik gospod“ — in oče je dovoljil v daljno šolanje. Tako se je 13letni Tone o Velikej noči l. 1814 od domačih poslovil ter vstopil v 3. razred nor-malke, v jeseni istega leta pa v gimnazij v Celju. Učil se je marljivo in uspešno. In ko je težkoče nemščine premagal, bil je skozi med prvimi, a v 6. raredu pa celo prvi.

Profesor Zupančič, katerega se je rajni čestokrat hvaležno spominjal, vcepil mu je prvo ljubezen do materinščine, kajti že takrat je ta jasno misleči ter pravicoljubni mož dobro spoznal, da bi bila za izobraženca sramota, ako ne bi bil svojemu materinemu jeziku boljše kos, kakor kak priprost kmetovalec, ki ne zna ne brati niti pisati. Zato je svoje dijake napeljeval domače naloge tja pa tja tudi v slovenščini izdelovati ter se tudi sé slovnico soznaniti. Nobeden ni svojega pametnega učitelja raje ubogal, nego naš Slomšek, katerega je na-ravno, nepokvarjeno čuvstvo za materni jezik vnemalo.

Jeden posebno gladki slovenski spis njegov prečital je profesor v javni šoli ter Slomšeka zato jako pohvalil. In ko je Slomšek nek-daj svojega ljubljenega učitelja z neko pesmijo iznenadil, opomni Zupančič: „Meni se do-zdeva, Vi ste nadarjeni s zmožnostmi še kaj večjega v svojem maternem jeziku izpeljati. Zato Vam svetujem se njega s posebno marljivostjo poprijeti.“

To je bilo zadosti vrlemu mladeniču podnetiti ogenj navdušenja za svoj materni jezik tako, da ga pozneje tudi najhujša burja od strani njegovih so-vražnikov ni mogla zadušiti. Od tega časa sem gojil je Anton Slomšek sloven-ščino z vso marljivostjo ter se vedno bolj seznanjal z domačo književnostjo, v čemur ga je imenovani profesor radovoljno s potrebnimi pripomočki podpiral.

Dokler je njegova blaga mati živela, katere se je vsikdar z otroško rahlo-čutnostjo spominjal in v zaupljivem razgovoru tolikokrat ginjen njenih pobožnih povesti in milih pesmic omenjal, čutil se je kot dijak prav srečnega. Pa dne 2. januarja 1816. l. pokosila mu je bleda smrt še le 36 letno mater, predenj je on zvedel, da je zbolela. Zdaj — na pragu skoraj občne lakote — začeli so se za njega hudi časi, kajti vdovec, oče peterih nepreskrbljenih otrok, ni bil za njega daljno šolanje, osamljen hotel ga je imeti v pomoč doma na svojem širnem Slomu, same okolnosti, ki so obema solze v oči silile. Pa umirajoča mati ni pozabila svojega nadepolnega sina ljubljenca. V smrtnih težavah še prosila je imenovanega Pražnikarja, naj jej obljubi, da jo bo namestoval pri njenem Tonetu, da bo mogla mirno umreti, kar ji je globoko ganjen obljubil, pa je tudi „mož beseda“ ostal. Vdovec oče je bil po odnošajih prisiljen v drugič oženiti se, pa Tone se je bil kmalu prepričal, da mačeha ni prava mati; pičle podpore od doma prihajale so vedno redkeje, zato se je naslanjal le bolj na imenovanega blagega duhovnika, katerega je imenoval do konca svojih dni svojega največjega dobrotnika. Ko je pri nekej priliki spodbujal zbrane

duhovnike, naj podpirajo uboge dijake, opomnil je: „Brez pripomoči takega blagega duhovnika bi tudi jaz ne bil nikdar do študiranja prišel, in ne bil bi nikdar svoj smoter dosegel.“ (Dalje sledi.)

Naravoslovne črtice.

XIII. *)

Lom in ogib zvoka, sozvočenje in križanje zvoka.

Ako zvok nagneno stopa iz kakega sredstva v drugo, tedaj se v tem novem sredstvu lomi. Lom zvoka dokazal je Hojeh s cevmi, ki so bile 77 milimetrov široke in na krajih s kožicami zaprte. Dokler so cevi s zrakom napolnjene bile, ni se zvok lomil, ker se je nahajalo v cevi in zunaj cevi isto sredstvo, to je zrak, in zvok razširjeval se je tedaj z isto hitrostjo. Ko pa se je cev s plinom napolnila, lomil se je zvok. Sondhaus priredil je leta 1852. posebno lečo, katero je napolnil s plinom, ki se imenuje ogljenčeva kislina, in se je prepričal, da se zvok v gorišču leče v resnici združuje, in da se je tedaj tudi lomil. Ta poskus prav lahko napravimo, ako balon iz Collodija napolnimo z ogljenčevo kislino. Ker je balon tako tenek, da prenaša vsak vtisek tudi na plin, ki se v njem nahaja, zato tiktakanje ure, ki je pred balonom obešena, prehaja skoz plin in ker se o njem zvok lomi, zato se ta zvok v gorišču balona skuplja, in se tam posebno jako čuje, kakor se s slušalom lahko prepričamo.

Ako zvok prehaja skoz ozke luknje ali kraj oglatih teles in drugih ovirov, tedaj se od svojega prvobitnega in ravnega mera odklanja, in prikazek zove se o g i b z v o k a. Ta ogib zvoka dogadja se ravno tako, kakor se valovi zvočni ogibljejo. Čudoviten primer za ogib zvoka omenja Tyndall. Ko je namreč blizu vasi Erith zidnica za strelni prah razpoknola, popokale so vse šipe in sicer tudi one, ki so se na nasprotni strani nahajale, kar ne bi mogočno bilo, da se ne bi zvok od svojega prvobitnega mera odklanjal. Cerkevne šipe bile so pa v svinčenih okvirih, in tako mogle so, ker je svinec gibljiv, silnemu vtisku deloma odnehati, in zato bile so vse šipe notri nagnjene.

Zvok more se ali neposredno ali pa s pomočjo zračnih valov tudi drugim telesom priobčevati. Zvočeče telo more namreč v proživih telesih ali neposredno ali pa s pomočjo zračnih valov tako živahne tresaje pobuditi, da ona sozvočijo in tako prvobitni glas pojačujejo in mnogokrat tudi žvenk jegov spreminjajo. Tako pojačanje glasa s priobčevanjem zvoka zove se s o z v o č e n j e ali r e s o n a n c a.

Sozvočenje more se z mnogimi poskusi dokazati. Ako na samostrun napnemo dve zglasni in enako dolgi struni z enako napetostjo, tedaj vselej, ko se na eno od njih udari, zatrepče tudi druga, ker ako ono, katero smo s prstom zatrepetali, hitro umirimo, tedaj čujemo glas te strune, čeravno ne trepeče dalje, kar nam potrjuje, da so drugo struno trepeti prve genoli in da torej sozvoči.

*) Primeri števil. 22. lansk. „Popotnik“-a.

Ako se v izbici nahaja glasovir, gosli ali pa kako drugo godbilo na strune, tedaj čuje se yselej, ko se z eno od strun zglasen glas stvarja, tudi sozvočenje te strune. Odprt glasovir nam odgovarja na vsak glas katerega zapojemo, in sicer s svojim glavnim glasom in tudi s vsemi nadglasovi. Tako nam odgovarja glasovir, ako v njega pojemo samoglasnik **a**, ker vse strune, ki so z glavnim glasom in nadglasovi zglasne, sotrepečejo in stvarjajo tako s sozvočenjem samoglasnik **a**.

Ravno tako odgovarjajo tudi piščalke, steklenice na glasove, s katerimi so zglasne.

Kako silno se s sozvočenjem glas ojačuje, nam potrdi Savart-ov poskus. Ako namreč, tako uči nas Savart s svojim poskusom, vlačimo ločec ob zvon, tedaj stvarja se glas. Ako tako zvonečemu zvonu približujemo cev, ki je na enem kraju zaprta, tedaj lahko zapazimo, kako se glas zvona ujačava.

Glasovi, ki se v zraku razširjajo, morejo se priobčevati vodi in trdim telesom, in glasovi trdih teles morejo tudi v kapljine in zračna telesa. Glasovi v zraku priobčijo se kapljinam najleže s pomočjo odprte piščalke, ki je na svojem doljnem kraju s kožico preprežena in se tako v kapljini drži. Ako želimo glasove v zraku priobčevati trdim telesom, tedaj se morejo ona združiti z lesenim prstenom, na katerem je kožica napeta.

Telesa podbudijo se tem leže na sozvočenje, čim zglasnejši so njihovi prvobitni glasovi, čim sorodnejša so telesa in čim večja je njihova prožnost.

Na jako sozvočenje pobudi pa se telo samo takrat, ako se v sozvoččem telesu morejo stvarjati stoječi trepeti. Na jakost sozvočenja ima dalje znameniti vpliv tudi to, ali telo priobčene trepete delj časa pridrži, ali pa je hitro tudi zgubi. Ako namreč telo delj časa trepete pridrži, kakor na primer zvenulje, tedaj se ono z novimi tresaji težko na sotrepetanja pobudi, ker pri najmanjšem nezglasju se novi tresaji s starim motijo. Če pa telo sprejete tresaje hitro zgubi, kar je mogočno, ako njihova jakost hitro pada, tedaj novi tresaji lahko telo tudi takrat na sozvočenje pobudijo, ako prvobitni glasovi teles niso popolnoma zglasni. To nam potrdi ta le poskus. Utrdimo dve zvenulji z glasom C_1 na doniščih, in udarimo eno od njih, tedaj druga tako jako sotrepeče, da glas prve tudi jasno čujemo, ko ona več ne trepeče. Ako pa na eno od zvenulj prilepimo malo voska, kar povzročuje, da zvenulji postanete nezglasni, takrat prestane njihovo sozvočenje.

Na jakost sozvočenja vpliva dalje oblika sozvoččega telesa, kakor tudi način, kako ste obe telesi medsebeno združeni in odaljeni. S združenjem več teles ujačeva se tudi sozvočenje, kakor je to na primer pri donišču.

Ker se s sotrepetanjem proživih teles visokost prvobitnega glasa ne spreminja, zato rabi se sozvočenje v godbi za ujačenje glasov. Glas v zraku napete strune se niti ne sliši, ako pa se na proživo desko napne in s kobilico od deske oddeli, tedaj glasno zvenči. Glasovi gosel ujačajo edino s sozvočenjem donišča, na katerem so strune napete.

Tudi glas glasovira in drugih godbil na strune ujačuje se z doniščem, Zvenulja ima v prostem zraku tako slab glas, da se jedva čuje; ako pa se postavi zatrepetena na stol, na kak drugi predmet, na donišče, to je na omarič, ki je izgotovljen iz proživih desek, ali pa na proživo desko, tedaj se s sozvočenjem tih predmetov jeni glas znamenito ujači.

Jačenje glasa s sotrepetanjem proživih teles razlaga se tako-lo: Strune, prožive palice itd., zadajajo s svojimi tresaji trepete le malej zračnej množini, ko pa se združijo z velikimi proživimi deskami, tedaj se to njihovo sotrepetanje na mnogo večo množstvo zvoka prenaša in tako se tedaj glas ojačeva.

Samo ona godbila, ki vstvarjajo glas s trepetanjem proživih palic in napetih strun, potrebujejo donišče, ona pa v katerih zrak neposredno zatrepeče, kakor trobente itd., ne potrebujejo donišča.

Donišče s svojim sotrepetanjem ne spreminja visokosti glasa, spreminja mu pa žvenk, zato je žvenk prosto trepetajoče strune celo drugačen od žvenka strune na goslih.

Pod križanjem zvoka razumevamo medsobno ojačanje ali slabljenje ali pa popolno uničenje zvoka. Da se zvok medsobno ojačuje, je verjetno; a da bi se zvok medsobno tudi slabil ali celo uničeval, to je tako čudno, da je skoro neverjetno, mogel bi kdo vgovarjati. Res je, da je prikazek križanja zvoka čuden, ali vendar ga lahko z mnogimi poskusi potrdimo.

Zrak namreč more brezštevilo mnogo tresajev istodobno sprejemati in razsirjevati in ti tresaji morejo se medsebnostno ali ojačevati ali slabiti ali pa sovsema uničiti, in stvarjajo tako prikazek križanja zvoka. Tako se na primer zvok dveh zvenulj, ki ste za en val medsobno oddaljeni, ojačuje, ker valovni vrhi in doli ene zvenulje snidejo se z vrhovi in doli druge in tako se medsobno ojačujejo. Ravno tako se zvok dveh zvenulj ojačuje, ako ste za dva, tri itd. v obče za celo valovno dolžino razstavljeni. Ako pa se snidejo valovni vrhi ene zvenulje z doli druge, tedaj se oni medsobno ali samo slabe ali pa sovsema uniče, po tem namrvč ali so nejenake ali enake jakosti. To pa se dogaja, ako ste zvenulji za neravno število polovice valov medsebnostno oddaljeni.

Leta 1804. je uže Vieth dokazal križanje zvoka zvenulje. Ako se namreč trepetajoče glasbene vilice vrtijo okrog svoje podolžne osi, tedaj se lahko zapazi, da se jen glas ojačuje in slabi. Z vrtenjem sta namreč roška ali zobca zvenulje zdaj enako zdaj pa nejenako od ušesa oddaljena in to povzročuje ojačanje in slabljenje nijunega glasa. Ako sta roška ali zobca nejenako oddaljena od ušesa, tedaj se v zraku stvarjajo nejenaki tresaji in ti se tedaj medsobno slabijo. Ko pa sta oba roška ali zoba zvenulje enako oddaljena od ušesa, tedaj stvarjajo se v zraku zavsema enaki tresaji in ti se medsobno ojačujejo.

Glas zvenulje, katero držimo na otvoru cevi, ki se razširja v dve cevi protivnim merom ali se spet konča v enej cevi, širi se skoz obe cevi, ali se snide na kraju. Ako ste obe cevi enako dolgi, tedaj pridejo po obeh cevih zvočni valovi istodobno v uho, in zvenulja čuje se jasno. Ko pa se ena grana cevi podaljša, tedaj se pri določenem podaljšanju glas zvenulje ne sliši več, in to je tedaj, ko podaljšanje iznosi četrtno vala, ali ko je ta cev za pol vala dalje od druge cevi. Glas se tedaj ali slabi ali ojačuje in tako stvarja se prihazek križanja zvoka.

Ako imamo dve sovsema soglasni zvenulji, tedaj se medsobno nijun glas ojačuje. Ko pa na eno od njih prilepimo košček voska, tedaj ta zvenulja počasnejše trepeče, in tresaji ne ostanejo dolgo brez medsobnega vpliva, nego se medsobno počnejo slabiti, ravno zato jim glas ne teče zglasno in enako, ker

se medsobno ojačevate in slabite. Ta prikazek, ki je posledek križanja zvoka, poznajo godeci pod imenom udari. Taki neugodni udari morejo se povzročevati s vsemi zvenečimi telesi.

Medsobno slabljenje in ojačenje glasov moremo tudi z očesom videti. Ako namreč trak svetlobe svetilnice pada na zrealo, ki je utrjeno na zvenulji, tedaj se on odbija na zrealo druge zvenulje in od tega zreala odbija se na zastor. Tako moremo tedaj tresaje zvenulje na zastoru opazovati. Ako tresaji ene zvenulje one druge zvenulje ojačujejo, tedaj bomo opazili večje svetleče poteze, če pa jih slabijo, tedaj manjše.

Prikazek križanja zvoka moremo dalje opaziti tudi na zvonovih in ploščah.

Zvok zvenečega zvona slabi se znamenito, ako se kaka cev postavi vzdolž črti zvona nasprotno, in ojačuje se, ako se cev postavi nasprotno trepetajočim delom zvona.

Trepetajoča plošča razdeli se v trepetajoče delce in dva priležeča delca plošče nasprotno trepeteta. Ako postavimo na ploščo stroj, ki ima dve cevi, tako, da jegovi cevi stojite na delcih enako trepetajočih, tedaj se glas ojačuje, inace pa se slabi.

Glas na trepetajoči plošči more se tudi, kakor nas Lissajous uči, ojačiti in slabiti z roko. Ako namreč na ploščo postavimo roke na priležeče izsečke (Sectoren), tedaj se glas slabi, ako pa roke položimo na izsečke na sprotno stoječe, tedaj se glas ojačuje.

Dr. Križan.

Književna poročila.

Jezičnik. Knjiga Slovenska v XIX. veku. A. Spisal J. Marn XXIII. leto. Z navzočo knjigo nam je g. pisatelj tako ustregel, da se mu iskreno za njegov trud zahvaljujemo. V XXI. in XXII. letniku je po vrsti našel vse slovenske pisatelje od Trubarja sem do leta 1800. Posebne vrednosti je v Marnovih spisih natančnost, s katero poroča o naslovih in vsebini vsake knjige. Letos razpravlja enako temeljito o petdesetih pisateljih našega XIX. veka, od Vodnika do Potočnika. Gosp. pisatelj naznanja v predgovoru, da bode še dostavil životopise in našel vse knjige novoslovenske do l. 1869., od katerega časa naprej „Letopis“ Matice Slovenske natanko o naši književnosti poroča. Slednjič pravi, da se bode poslovil s staro slovensko književno zgodovino. Zadnjih treh letnikov naj bi ne pogrešal nobeden slov. domoljub. Cena vsakemu letniku je 60 kraje. Naroča se v katol. bukvarni v Ljubljani.

Verske knjige, kakor katekizmi, zgodbe sv. pisma itd. izdane so se v c. kr. založbi učnih knjig na Dunaju zopet brez „spremembe“. Mi smo že enkrat na tem mestu o teh knjigah spregovorili ter posebno poudarjali nepravilnost jezika, v katerem so pisane. Hoteli smo dotične kroge na to opozoriti in nadjali smo se, da se bode vendar kdo našel, ki bode popravil vsaj brezštevne slovnične pogreške. Pa varali smo se. Knjige so se od tiste dobe že dvakrat ponatisnile, pa vselej brez spremembe kakor l. 1880. Res prav obžalovati se mora, da se prvi in najvažnejši predmet poučuje na podlagi tako nepravilno pisanih knjig. Pa tudi to nam je čisto neumevno, ko je č. gg. katehetom, ki so pravilnega slov. jezika v vsakem oziru vešč, sploh mogoče, te knjige rabiti. Od vseh drugih slov. šolskih knjig se smelo trdi, da se odlikujejo tako po vsebini, kakor posebno po čisti in pravilnej pisavi, le pri verskih

knjigah je ostalo vse pri starem, tako, da jih moramo v tem oziru med najslabše sedajne šolske knjige šteti. Kako močno mora to otroke motiti, ako pisava ni v vseh knjigah jedina; in kako slabo se to strinja s tistim pedagoškim načelom, ki pravi, da mora vsak pouk jezikoven pouk biti! — Skrajni čas je toraj, da se v tej zadevi enkrat nekaj ukrene, in mi v imenu šolske mladine dotične cerkvene oblasti še enkrat na te tako nedostatne knjige opozorimo in pričakujemo, da nismo tudi zdaj — zastoj govorili.

Ljudske knjižice nam je prišel v roke 18. do 22. snopič, ki vsi pri našajo dosti raznovrstnega berila. Večkrat že smo na tem mestu o „Ljudski knjižici“ govorili, ter jo tudi slov. občinstvu prav gorko priporočali. Da je g. izdavitelj z njo slov. ljudstvu ustregel, to pač najbolj priča lepo število naročnikov, katero si je Ljud. knjižica že v prvem letu pridobila. Mislimo, da se to število v prihodnje ne bodo skrčilo, temveč bode celo poskočilo, posebno, ako bode Ljud. knjižica skrbela za primerno leposlovno berilo naše odrasle mladine. Ako bode gosp. izdavitelj med spisi, koje misli objavljati, skrbno in vestno izbiral in nam le najboljše podaval, tedaj, mislimo, se bode občinstvu jako prikupil, kajti ustrezal bode najnujnejši potrebi, da bode naše iz šole stopivše mladine bistril um in blažil srce, ter je kolikor mogoče varoval podlosti. Kar mu drugič na srce polagamo, je jezik. Zalibože moramo reči, da se v tem oziru Ljudska knjižica ne odlikuje tako, kakor bi se morala. Mnogo se najde v njej še grdihi slovničnih hib in pa papočenih tujih izrazov, katerim nikakor ne gre mesto v slovenskej knjigi. Dandanes je slov. jezik že toliko razvit in okus našega ljudstva že toliko olikan, da smo nevoljni knjige, ki ni pisana v čistem in pravilnem jeziku. Zatoraj mislimo, da nekoliko več pozornosti v tem oziru knjigi ne bodo škodovalo, pač pa mnogo koristilo.

— 206 —

Dopisi.

Iz Ljutomera. V dan 3. decembra imelo je naše učiteljsko društvo svojo zadnjo sejo v minulem letu. Ker je bil g. Herzog, katerega govor je bil na dnevnem redu, zadržan, prevzel je njegovo mesto g. Kryl, ter nam je govoril o delu Komenskega: Labirint sveta. Iz te knjige se spozná, kako zdravega duha je bil slavní pedagog. V največejí stiski, v najhujšem zatiravanju ni ga zapustil humor. In ravno v imenovanej knjigi spozná se še tudi, kako velikanško znanje je posedal.

Tukaj naj mi bo dovoljeno vzeti zanimiv odlomek iz „Labirinta sveta“, kateri nam namreč kaže, kako Komenský s kratkimi potezami karakterizuje filozofe starega veka. Po svetu hodi človek, ki si išče pravega stanú. Tolmač ga véde v vsakovrstne stanove ter mu razlaga njih delovanje. „Zdaj te bom vedel — pravi tolmač, med same filozofe. To so ljudjé, ki iščejo sredstva zoper pregreške človeške ter kažejo, v čem je prava modrost. Tukaj bom se gotovo nekaj naučil. Idiva torej hitreje. Ko me tja privéde, vidim ondi veliko množico starčkov in ko še zapazim njihove čudne šege, začudim se silno.

Tukaj je Bion tiho sedel; Anaharsis se je sprehajal, Thales je letal, Hesiodús oral, Plato je po zraku ídeje lovil, Aristoteles disputiral, Pythagoras je molčal, Epimenides je spal, Arhimedes je zemljo od-suval, Solon je prava in Galenus recepte spisaval, Euklides je meril dvorano, Kleobulus premíšljal o bodočih rečéh, Periander dolžnosti razdeljeval, Pittakus se je vojskoval. Bias je beračil, Epiktetus je služil, Seneka, med trumami zlata sedéc, hvalil je siromaštvo, Sokrates vsakemu pravil, da nič ne vé, Ksenofon pa vsakega vse naučiti hotel, Diogenes, v sodu sedéc, vse mimogredóče psoval, Timon vse preklinjal, Demokritos se je vsemu temu smejal, Heraklitus pa se je jokál, Zeno se je postil,

Epikurus pa jedel in pil. Anaksarhus pa je pravil, da vse to ni istinito, da se samo tako zdi. Drugih manjših filozofičkov je še mnogo bilo, ter vsak je nekaj uganjal. „To so tedaj modrijani, luč sveta! Jaz sem pričakoval od njih nekaj drugega. Saj tukaj sedé kakor pijanci v krémi ter tulijo vsak drugače“, pravim jaz. Tolmač pa mi odgovori: „Ti si nespametneš, nerazumeš teh skrivnosti!“..... Škoda je le, kà se pri nas Komensky samo pa imenu pozna.

Za tem je bilo poročilo tajnika. Iz tega poročila povzamemo, da ima ljut. učit. društvo 17 pravih udov; v minulem letu je zborovalo petkrat. Poročilo blagajnika pokazalo nam je še precej dobro stanje društvene blagajnice. Potem se je volil novi odbor. Voljeni so bili: J. Kryl, predsednikom, J. Horvat podpredsednikom, J. Freuensfeld tajnikom in Janko Karba, blagajnikom. Za bodoče leto naroči si naše društvo sledeče liste: „Popotnik“, „Vrtec“, „Uč. Tovariš“, „Lehr- und Lehrmittel-Magazin“, „Schule und Haus“.

Sedaj pa nekaj drugega. Na tem mestu mi je izjaviti, da se učiteljstvo ljutomerskega okraja zлага popolnoma z izvrstno kritiko Mohorjevih knjig v v štev. 22. Popotnikovej. Samo po sebi umeva se, da povest „Dora“ ne smé biti v nobeni šolski knjižnici. Res, čuden okus vlada sedaj pri imenovanju družbi. Ako to ostane, ne bodo izostali slabi nasledki.*) — Znano je vsakemu rodoljubu, ki se briga za napredek našega slovstva, da naše knjigotržstvo s slabim korakom napreduje. Mnogo je uzrokov. Jednega naj omenim. Nemei nam pošiljajo leto za letom „kataloge“, v katerih najdeš imé knjige in nje ceno. Pri nas nemamo nič. Ali bi ne bilo na pravem mestu, ako bi se v Popotniku objavile vse knjige, ki so za šolsko knjižnico?**) Oznanila teh knjig so raztresena tu in tam in vsakemu učitelju pa tudi ne pridejo vsi slovenski listi v roke. Znano pa je tudi, da naši učiteljski listi ne objavijo vsedkar novo izišlih knjig. Zakaj ne, ne vem.***) Velik nedostatek pa je tudi tá, kà se mnogokrat ne pové cena knjige. „Rad bi jo kupil, a ne vem cene“, „slišal sem že mnogokrat. Z imenovanim katalogom bi se tudi to doseglo, da bi mnogo knjig morale iti iz šolske knjižnice, ker ne spadajo tja. Pri mnogih šolah so samó Mehorjeve knjige, o drugih niti ne vedó. Važno vprašanje hodi pa nam na misel: „Ali so vse knjige Mohorjeve družbe tudi za šolsko knjižnico?“ Na rešeto jih je treba!

Josephus.

Kranjsko, začetkom januarja. — Odkar sem Vam zadnjič pisal, ustanovile ste se na Kranjskem zopet dve podružnice sv. Cirila in Metoda, namreč v Šmartinu pod Šmarno goró in v Senožečah.

Klub narodnih poslancev kranjskega deželnega zbora je v jednej svojih zadnjih sej sklenil, glasovati za tó, da se učiteljem na jednorazrednicah dovoli po 30 gld. funkeijske doklade na leto. Pred plenum zbora pa ta ukrep do sih dób ni prišel.

*) Od poverjene strani se nam piše, da sl. družbin odbor baje resno obžaluje, ka se mu je z „Doro“ ta neprimolika pripetila. — Če je temu res tako in če je povzročila to naša kritika, tako smo svoj namen popolnoma dosegli. Ne pa — kakor se nam ob jednem predbaciva — ne „rvati in hujskati“ zoper družbo, katere ogromne zasluge za mili naš narod radi pripoznavamo in po vrednosti cenimo, ampak opozarjati smo hoteli slavni odbor — kakor je to naša časnikarska dolžnost — da ne hodi po pravej poti in da ne kaže stán, ki se trudi za narodno prosveto vsaj toliko, ko kateri drugi pri prostem ljudstvu smešiti in blatiti. Veselilo nas bode, ako bodemo o prihodnih družbinih publikacijah zamogli ugodneje poročati, kar si usojamo v interesu družbe resno upati. Naše prijatelje in tovariše pa najno prosimo, da se pomirijo in znami vred zadovoljijo z navedeno objavo slav. odbora, ter družbi sv. Mohorja kakor dosedaj ostanejo verni članovi.

Vredn.

**) Z veseljem, ko bi le kdo hotel prevzeti ta prevažni referat in nama o stvari poročati.

Vredn.

**) Zato ne, ker jih ne dobimo pred oči in jih toraj pogostoma sami ne poznamo. Naše prošnje do bukvarjev na Slovenskem, naj bi nam novo izišle proizvode dopisali, ostale so dosedaj glas vpijočega v puščavi. Tudi privatni založniki obdajo se v tej zadevi dostikrat s kitajskim obzidjem.

Vredn.

Izvrstno se je kritikovala letos v Vašem listu po Mohorjeveji družbi med ljudi poslana povest „Dora“, katero je spisala gospa Pavlina Pajkova. Dokaz temu je, da sta dva najveljavnejših naših listov — „Slov. Narod“ in „Ljublj. Zvon“ — povsem pritrdila tej stvarnej oceni. Tudi tržaška „Edinost“ jo pohvalno omenja.

Učitelji moramo vselej budno stati na braniku naše česti. Zato se mi je vrlo depadalo, da je jedno spodnještajerskih učiteljskih društev uže protestiralo proti temu, da si usoja odbor družbe sv. Mohora objavljati spise, ki grdiijo in smešijo pred našim ljudstvom učiteljevo osebo.*) Bruno.

Sv. Janž na dravskem polju, 3. januarja 1886. Pogreb 12. dec. 1885 umrlega gosp. Ign. Lopiča, bivšega našega nadučitelja, bil je 14. decembra 1885. in sicer sijajen kakor malokedaj v tej župniji. Vdeležili so se ga razen obile množice domačih in tujih župljanov povabljeni: gospodje sosedni kolegi, kateri so rajnemu pri mrtvaških opravilih vrlo zapeli. Srčna jim hvala! J. H.

Reichenburg, dne 27. decembra 1885. V nedeljo dne 22. novembra priredila se je v Maurerjevi restavraciji tombola z 28 dobitki v prid revnim šolarjem iz trga, dne 24. t. m. dobilo je 14 takih novo obleko za jedenkrat preobleči. Bog plati vsem blagim dobrotnikom, zlasti pa dotičnemu odboru v osebah g. župnika in g. načelnika krajnega šolskega sveta pl. Rainhofena.

Dne 4. t. m. sklenil je naš krajni šolski svet po naročilu šolskih oblastev, da se tukajšnja trirazrednica prej ko prej razširi ter je v ta namen dovolil tudi že neko svoto. Ako se ta važni sklep v kratkem izvrši in se nameravana razširjatev šol pri sv. Antona, pri sv. Lenartu in na Blancici v bližnjem času izvede, ter še znabiti katera nova šola ustanovi; potem ne bo seyniški okraj nič več zadnji v deželi z ozirom na šolsko obiskovanje. 37 % za šolo godnih otrok brez vsakega pouka, je pač veliko preveč za sedanje čase. Da pa ne bo znabiti kdo častitih čitateljev mislil, da se v tem razglašenem okraji za ljudsko šolstvo nič ne stori, moram omeniti, da se je število razredov od leta 1870 od 4 na 11, z nemško zasebno trirazrednico v Sevnici vred celo na 14 razredov pomnožilo. F. J.

— 2026 —

Novice in razne stvari.

[Naučni mnister] potoval je bil te dni v Inomost in ogledal tamošnja učilišča in onatomijski zavod vseučilišča. Sredi tega meseca potuje dr. pl. Gautsch v Prago, da si ogleda šole česke stolice. Iz Prage pojde v Brno. — Vseučiliščni prof. v Levovu dr. Rittner bode nekda poklican kot dvorni sovetnik v naučno ministerstvo.

[Drorni svetnik German], poročevalec v zadevah ljudskega šolstva v ministerstvu za uk in bogočastje, imenovan je ministerialnim sovetnikom pri bogočastnem upravn. — Sekejski načelnik v tem ministerstvu, Ant. vit. Pozzi je stopil v začasni pokoj in se mu je pri tej priliki podelil red železne krone druge vrste.

[Pvepovedane pisanke.] Gospod naučni minister je vsled nasveta najvišjega sanitetnega sveta s posebno naredbo prepovedal, da se v bodoče od šolsk. leta 1886/7. naprej — ravno tako, kakor kvadrirani zvezki — tudi pisanke s poprečnimi (diagonalnimi) črtami v srednjih in ljudskih šolah in tem enakih zavodah ne smejo več rabiti, ker so baje očem škodljive.

[Matica Slovenska] je začela razpošiljati društvene knjige za 1885. leto. Da se že skoro dospel do obče zaželenega reda v plačevanju, bo Matica pobi-

*) Z ozirom na našo opazko k dopisu iz Ljutomera, in ker bi radi daljno razpravljanje o tej zadevi ustavili, smo si usojali drugi del Vašega dopisa izpustiti, kar nam blagovoljno oprostite. Vredn.

rala ob enem z razposlanimi knjigami tudi društvenino za letošnje leto. Kdor želi društvu pristopiti še za 1885. leto, dobi tudi še lahko knjige. Društvenikom 1883. leta, ki za 1884. leto udnine niso ponovili, ki imajo tedaj samo I. del Lovčevih zapiskov, bodi povedano, da se II. del tudi še vedno dobi proti kupnini 50 kr. Tudi društvenih knjig za 1884. leto sploh je še vedno nekoliko na razpolaganje. Da se od več strani izražani želji ustreže, sta Letopisu za l. 1885. pridejana tudi imenik in cenik vseh založnih knjig, s katerimi Matica še razpolaga.

[Priatelj učiteljstva.] Ogrski knez-primas, kardinal Simor daroval je 200.000 fl. za ustanovo sirotišča, v koje se imajo v prvi vrsti sprejemati sirote po učiteljih. Slava mu!

[Število šol v Čehah.] Česka šteje sedaj skupaj 104 šolske okraje in sicer 57 českih in 47 nemških. V teh je 4248 občin ljudskih šol s 54 ekspositorami. (Število občin šol je v 1885. l. za 21 poskočilo.) Na česke šolske okraje spada 2380 šol s 7 ekspositorami, na nemške pa 1868 šol s 47 ekspositorami. Samostalni mestni šolski okraji so v Pragi, Libereh in Kraljevem Gradu.

[V Šleziji] je skupaj 525 ljudskih in mešč. šol z 1033 razredi proti 408 šol z 672 razredi v l. 1870, ko se je uvela nova dež. šolska postava. — V tej deželi se je v minulem letu za ljudsko šolstvo porabilo skupaj 460.451 fl. in sicer za: učiteljske plače 359.982 fl. 10¹/₂; uprav. doklade 32.050 fl.; petletne doklade 25.583 fl., remuneracije 35.418 fl. in interkalare 7417 fl. 89¹/₂ kr. toraj skupaj 460.451 fl.

[Petletne doklade podučiteljem.] Deželni šolski odbor na Českem je sklenil deželnemu zboru predložiti usnov zakona, vsled katerega bi dobivali vsi tisti pedučitelji, ki so napravili izpit za učiteljsko sposobnost — tudi petletne doklade.

[Preiskušnje za šolske nadzornike.] ki so, kakor znano, v Francoskej upeljane, so v minulem letu kaj slabo ispadle. Od 135 kandidatov, ki se je pri izpraševalni komisiji v Parizu k izpitu oglasilo, da si pridobó spričevalo sposobnosti za nadzornika — ob enem ravnatelja na katerem učiteljišu, jih je bilo pripuščeno k ustnem izpitu le 43 in od teh jo izpit napravilo le 20.

[Učiteljskim zastopnikom] v dunajski okr. šolski svet. kateri nastopi novo funkcijsko dobo, bili so te dni voljeni: nadučitelj Ant. Kačinka in meščanska učitelja Karl Huber in Ivan Wawrzyk.

Štev. 886.

NATEČAJ.

Nadučiteljska- in podučiteljska služba.

Na dvorazredni ljudski šoli v Grižah se mesti nadučitelja in podučitelja z dohodki IV. plačilne vrste in prostim stanovanjem definitivno umeščate.

Prositelji za ti mesti naj vložijo svoje redno instruirane prošnje — gledi nadučiteljskega mesta tudi z dokazom, da so sposobni subsidarično poučevati katoliški vero-nauk — predpisanim potem do 31. dne meseca januarja 1886 pri krajnem šolskem svetu v Grižah (Greis) pošta Žalec (Sachsenfeld).

Okrajni šolski svet v Celju, dne 20. decembra 1885.

Predsednik:
Kolenc s. r.

Štev. 841.

Učiteljsko mesto

na enorazredni ljudski šoli v Svičini z dohodki IV. plačilnega razreda in prostim stanovanjem se razpisuje. — Prosilci naj pošljejo svoje prošnje z dokazom za sposobnost poučevanja v kerščanskem nauku do 15. januarja 1886 krajnemu šolskemu svetu v Svičini.

Okr. šolski svet v Mariboru, dne 4. decembra 1885.

Predsednik
Hein s. r.

Theodor Kaltenbrunner-jeva

prodajalnica knjig, umetnin in muzikalij, ob enem posojilna muzikalij

(poprej Fr. Leyrer)

15 gosposka ulica **Maribor** gosposka ulica 15

Priporoča svojo bogato zalogo

vezanih in nevezanih proizvodov iz vseh strok literature in véde.

Naročba na časopise, kakor sploh vsa došla naročila se točno in hitro izvršujejo.

Od knjig in muzikalij so razložene najnovejše prikazni in se rade tudi na ogled in izbero razpošiljajo.

Vsakovrstne učne knjige za javne in zasebne učilne zavode

se vedno dobó.

Vabilo na naročbo.

S pričujočo številko nastopi „Popotnik“ svoje sedmo leto in se obrača do vseh svojih dosedanjih blagih podpornikov z prijaznim vabilom, naj mu blage volje pripomogajo tudi v tekočem letu izvrševati svoj težavni zastavek. Po svojem sedanjem nepremakljivem načelu bode „Popotnik“ tudi v prihodnje deloval za napredek narodnega šolstva in pospeševanje strokovnjaškega in občnega izobraženja našega učiteljstva ter potegoval se za njegove pravice in — ako treba — tudi branil čast našega stanú.

„Popotnik“ izhaja 10. in 25. vsakega meseca in stoji **za celo leto 3 gld. — za pol leta 1 fl. 60 kr.**

Spise in dopise, kakor tudi naročnino vzprejema izdajatelj in vrednik

M. J. Nerat

Reiserstrasse št. 8, Maribor.

 To številko poslali smo vsem dosedanjim naročnikom in še nekaterim drugim rodoljubom na ogled. Drugo številko in dalje pošiljamo le naročnikom. Kdor se tedaj namerava naročiti, naj nam javi to vsaj do 20. t. m., da vemo določiti število, v katerem se bode imel list tiskati, kajti moramo se vsakih nepotrebnih stroškov strogo izogibati.

Upravišтво.